

се Монтењ, Ларошфуко, затим По, Цек Керби, Бодлер, Борхес, Ујевић. Бићемо слободни да додамо да се на неким местима могу препознати витменовска распричаност и склоност ка профетском заносу, гинзберговска критичност, сличност са Сен-Дон Персом у стилизовању реченице и Полом Клоделом у грађењу атмосфере.

Иако скептик према ситуацији у којој се савремени човек налази, Борис Лазић је ентузијаста који верује да лепота спасава свет. Читава збирка је у знаку веровања у спасоносност поезије, а последња песничка слика у књизи плод је оптимистичне визије: видимо уметника који је завршио свој аутопортрет и изашао „на свеж ваздух, на јарку плавет Средоземља / На сам почетак / Певања”.

Исидора БОБИЋ

МЕДИЕВИСТА НА ЗАДАТКУ

Данијел Дојчиновић, *Сјџић недосјџајџка разоума мојеџо. Најиси из џеорије и истџорије сјџаре срџске књџжевносџи*, ЈП „Завод за уџбенике и наставна средства” а. д., Источно Сарајево 2016

Како средњовековни текст учинити разумљивим и „доступним” за савременог читаоца? Како учинити да заживи у „новом окружењу”? Речима Миодрага Павловића: „Колико су удаљени концепти литературе нашег средњег века од модерних времена?”. Може ли се превазићи „неспоразум” између онога што није написано да би било литература, што није имало „литерарну егзистенцију у данашњем смислу речи”, и данашње читалачке публике, која средњовековном тексту прилази као књижевном делу? Пред овим питањима налази се савремена медијевица, и задатак је медијеviste да на њих покуша да одговори. Јер, како је својевремено запазила Радмила Маринковић, средњовековној књижевности је, за разлику од ликовне уметности, ипак потребан посредник, неко ко ће говорити у њено име пред читаоцима савременог доба.

Данијел Дојчиновић је свој задатак озбиљно схватио. Књига *Сјџић недосјџајџка разоума мојеџо. Најиси из џеорије и истџорије сјџаре срџске књџжевносџи* представља управо резултат ауторовог настојања да створи путеве разумевања између старе књижевности и нове читалачке публике („Пред медијевистом је задатак да аргументовано распозна битне слојеве [текста], те да у складу с тим настави истраживање и текст приближи савременом добу у свим његовим сегментима”). У књизи су обједињени раније публиковани радови и студије, који су овде груписани у две велике тематске целине: прва се бави теоријским проблемима старе

српске књижевности; други део књиге открива ауторову заинтересованост за књижевноисторијске теме које припадају временском распону од самих почетака српске средњовековне књижевности па све до 17. века. Међутим, иако су радови који чине ову књигу настајали у дужем периоду, и упркос томе што су тематски разнородни, ова књига се, ипак, чита као – књига, а не као „зборник радова“, што је каткад случај када је реч о публикацијама овакве врсте. Томе су неколики разлози.

Свесно настављајући традицију оне медијевистичке школе која истраживања заснива на интердисциплинарности као свом основном полазишту, Данијел Дојчиновић у својим текстовима показује колико комплексно и широко постављено мора бити изучавање средњовековне књижевности. То не значи да он иде утабаном стазом својих учитеља и претходника, како би се можда могло очекивати од младог истраживача.¹ Напротив. Књига *Свѣтъ недосѣаѣѣька разоума моѣѣго* попуњава многе празнине у тумачењу поетичких особености српске средњовековне књижевности, указујући на бројне недоследности и непрецизности које се – како тврди Дојчиновић – деценијама понављају и преписују. Ово се у првом реду односи на неоправдано поистовећивање хагиографије и биографије у српској медијевистичкој литератури. Некоме би се можда могло учинити да је посредни тек термилошка непрецизност; Дојчиновић пак настоји да докаже да је реч о суштинском проблему. Пре свега, хагиографија или житије представља један од најрепрезентативнијих жанрова српске средњовековне књижевности, жанр у којем је српска средњовековна књижевност осварила своје највеће домете, и тим пре су недоследности у његовом термилошком означавању, по ауторовом мишљењу, неопростиве.

Посебно треба похвалити Дојчиновићеву одлучност да се не задржава само на уочавању и описивању проблема, већ да понуди и конкретна решења. За будућа истраживања у области поетике средњовековне српске књижевности без сумње ће бити значајна Дојчиновићева промишљања о „житијима“ владара и црквених великодостојника који *нису* светитељи. Дојчиновић своје закључке артикулише једноставно и јасно: „Сваки говор о светитељу није хагиографски текст, али сваки хагиографски текст јесте говор о светитељу.” Пошто је, дакле, хагиографија „писање о светоме”, не може имати хагиографију онај ко није светитељ. Како онда одредити ове текстове? Дојчиновић предлаже увођење додатне категорије, блиске византијским царским говорима, којом би се у савременој науци могао надокнадити изгубљен осећај за нијансе, односно својеврсна истанчаност какву су поседовали средњовековни читаоци.

О жанровским особеностима житија Дојчиновић пише у засебном раду („О жанру житија”), али овом проблему посвећује се пажња и у

¹ Библиографска напомена открива да су за књигу одабрани радови које је аутор писао као асистент на Универзитету у Бањој Луци.

другим радовима („Зачеци поетике житија”, „О житију и реторици” итд.), где се на конкретним примерима илуструју претходно изнета становишта.

Поред ревалоризације уврежених ставова везаних за житијну књижевност српског средњег века, ова књига бави се још једним кључним питањем – питањем утицаја хеленске реторике на поетику средњовековне књижевности. Дојчиновић овој теми приступа систематично, настојећи да обухвати све примере „преосмишљавања” хеленске реторске традиције и да у том контексту тумачи одређене литерарне појаве и поступке карактеристичне за књижевно стваралаштво српског средњег века. С обзиром на то да поетика српске средњовековне књижевности до данас није написана (*Азбучник српских средњовековних књижевних појмова* Ђорђа Трифуновића најближи је таквој врсти приручника), те да се у ширим теоријским разматрањима и даље полази од *Рановизантијске књижевности* Сергеја Аверинцева и *Поетике старе руске књижевности* Дмитрија Лихачова, не треба посебно наглашавати колико су значајни чак и парцијални увиди у проблеме односа хеленског наслеђа и хришћанства, а нарочито овако систематизовани захвати, праћени прегледом литературе који ће будућим изучаваоцима уштедети много времена и труда.

Други део књиге *Сјѣнь недосѣтаѣька разоума моѣѣго* посвећен је темама из историје старе српске књижевности. Ови текстови такође потврђују ауторову превасходну заинтересованост за житијну књижевност („О породичним односима у књижевности немањићког доба”, „О Немањином прогону јеретика”, „О Доментијановој свјетлости”, „О *Житију краљице Јелене*” итд.), док се мањи број радова бави средњовековном српском поезијом („О националном идентитету у старој црквеној поезији”), повељама („О повељама деспота Стефана Лазаревића”), путописним белешкама („О старим путописним биљешкама”). Дојчиновић дела средњовековне књижевности сагледава овога пута с обзиром на њихову функционалну и идеолошку посебност, разматрајући поједине теме у контексту „утилитаристичке вредности” средњовековних књижевних дела.

Премда се први део ове књиге одликује свежијим увидима и, чини се, смелијим приступом проблемима, и текстови другог дела књиге откривају медиевисту на задатку о којем је било речи на почетку. Већ из наслова ових радова види се да је аутор имао намеру да се позабави оним темама српске средњовековне књижевности које би могле бити занимљиве данашњем читаоцу, како с књижевног, тако и са културолошког аспекта (на пример: Како се може оправдати Немањин суров прогон јеретика из државе? Има ли српска средњовековна поезија свој национални предзнак?).

Конечно, оно што радове обухваћене овом књигом чини складном целином јесте и особена позиција из које аутор прилази делима старе

српске књижевности. Реч је о његовом дубоком уверењу да се српска медијевистика не би смела одвајати од богословља, које јој је извориште и да – како сматра и Радмила Маринковић – „само теолог, веома образован теолог, може објаснити стари текст у свој његовој дубини”. Будући да је Данијел Дојчиновић, поред студија филологије, похађао и студије опште теологије, читаоци ове књиге су сасвим сигурно на добитку. Јер, иако њен наслов одражава немоћ аутора, опште место средњовековне књижевности, међу њеним корицама забележено је много тога новог, и довршено много тога давно започетог.

Напомена ПОЛОВИНА

ЛАВИРИНТИ ЦРВЕНИХ ЛИНИЈА

Душан Живковић, *Отворени лавиринти: Еко и Павић*, Филум, Крагујевац 2016

У недавно објављеној књизи Миливоја Павловића *Венац од њрња за Данила Киша* (2016) може се прочитати списак монографских публикација на српском језику о Данилу Кишу. Рачунајући и саму књигу у којој је списак, то је бројка од 32 наслова. На сајту khazars.com, који прати рецепцију дела Милорада Павића, запажа се да је монографских публикација о овом писцу на српском језику укупно осам, не рачунајући три књиге интервјуа, књиге на страним језицима и зборнике радова. Када на то придодемо и две књиге, не толико афирмативне када је реч о Павићевом стваралаштву (Миливоја Марковића и Јасмине Ахметагић), можемо констатовати да је монографија Душана Живковића, прерађена докторска дисертација под насловом „Типолошко поређење романа Милорада Павића и Умберта Ека и поетички и семантички аспекти интертекстуалности у романима 'Име руже' и 'Хазарски речник'”, заправо једанаеста монографска публикација о Милораду Павићу. Осим што се број једанаест у универзалној симболици везује за процес рођења, може да представља и нови почетак након неке одвећ завршене етапе, у овом случају – рецепцијске.

Књига Душана Живковића драгоцен је најпре са становишта историје рецепције дела Милорада Павића. Од појаве прве књиге о Павићу – *Хазарске њризме* (1991) Јована Делића – па до Живковићеве, протекло је 25 година. За то време рецепцијски ток осцилирао је од нераумевања и ниподаштавања вредности дела овог писца, до ретких драгоцених увида који су осветљавали слику Павићевог опуса (Сава Дамјанов, Александар Јерков, Ала Татаренко, Петар Пијановић, Јован Делић, Кристијан